

Η αποκάλυψη της στάσης εικονικής ευμένειας
στον δημόσιο λόγο
ως εργαλείο εμπλουτισμού της κριτικής σκέψης
στη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα

Νικολέττα Τσιτσανούδη – Μαλλίδα

Αν. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Associate in Linguistics CHS – GR, Harvard University

Διευθύντρια Διεθνούς Θερινού Πανεπιστημίου

«Ελληνική Γλώσσα, Πολιτισμός και ΜΜΕ»

Διευθύντρια Εργαστηρίου Μελέτης Κοινωνικών Θεμάτων,

ΜΜΕ & Εκπαίδευσης

nitsi@uoi.gr

Σε μία εποχή αβεβαιοτήτων και ρευστότητας, η εισήγηση επιδιώκει να αναδείξει την αναγκαιότητα της συστηματικής διασύνδεσης της *στάσης υψηλής απαιτηλής οικειότητας* ή εν συντομία *στάσης εικονικής ευμείνειας* με τη διαδικασία της *εμβάθυνσης* και του *εμπλουτισμού* του κριτικού γραμματισμού στη σύγχρονη σχολική *πραγματικότητα*.

-
- ▶ Η στάση υψηλής εικονικής ευμένειας έχει οριστεί ως η έντεχνη και συστηματική απόπειρα των σχεδιαστών και φορέων του λόγου να εμφανίζονται, μέσω συγκεκριμένων γλωσσικών πρακτικών, ως πρόσωπα προσηνή στους επικοινωνούμενους/αποδέκτες, με στόχο την υπηρετήση σκοπιμοτήτων, ιδεολογικού και εμπορευματικού χαρακτήρα.
 - ▶ Μέχρι σήμερα, η στάση εικονικής ευμένειας έχει αναγνωριστεί στο πλαίσιο επικοινωνιακών περιστάσεων που αφορούν κατά κανόνα τον σύγχρονο δημοσιογραφικό και πολιτικό λόγο.

Η «στάση υψηλής εικονικής και απατηλής οικειότητας» ή «στάση εικονικής ευμένειας» αποτυπώνεται στη γλώσσα:

1. Με τη χρήση λαϊκών λέξεων και φράσεων, γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών
2. Με την αναβάθμιση του ιδιωτικού στοιχείου στο δημόσιο επίπεδο και την απόπειρα κατάργησης των μεταξύ τους αποστάσεων
3. Με την υπόρρητη έκφραση της ιδεολογίας της αμφισβήτησης και την έκφραση από την πλευρά του φορέα του δημοσιογραφικού λόγου της σχετικής ιδεολογικής συμπαράταξής του με το κοινό
4. Με την κυριαρχία του συναισθήματος επάνω στη λογική
5. Με την επιλογή λαϊκής θεματολογίας

▶ Κριτική Ανάλυση Λόγου
(CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS)

*2 βασικές παραδοχές

- Η γλωσσική υπόσταση είναι «προ – παρασκευασμένη», οργανωμένη από τις κυρίαρχες ιδεολογίες και το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον
- Η ιδεολογία των κειμένων είναι λανθάνουσα παρά ρητά εκπεφρασμένη

Δεν υπάρχουν αθώα κείμενα...

► **Θέματα προς έρευνα:**

-Πώς τα κείμενα αναπαράγουν σχέσεις εξουσίας και κοινωνικοπολιτικού ή πολιτισμικού ηγεμονισμού;

-Πώς οι φορείς εξουσίας με όχημα τη γλώσσα επιχειρούν προσωρινούς (επανα)συσχετισμούς οικειότητας με τους αποδέκτες του λόγου τους;

ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(πρωτογενείς, δευτερογενείς, υστερογενείς...και μία ζητούμενη)

1. Λειτουργία της διαμεσολάβησης (πρωτογενής)
2. Λειτουργία της ενημέρωσης/ πληροφόρησης (πρωτογενής)
3. Ιδεολογική λειτουργία (δευτερογενής)
4. Προπαγανδιστική/ επηρεαστική λειτουργία (δευτερογενής)
5. Κοινωνικοποιητική λειτουργία (δευτερογενής)
6. Ανατροφοδοτική λειτουργία (συρρικνωμένη)
7. Παιδαγωγική – διαμορφωτική λειτουργία (σε διαρκή διεκδίκηση)
8. Εμπορευματική λειτουργία (με ένταση)
9. Αισθητική λειτουργία (ζητούμενη)

► ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΣΤΑΣΗΣ ΕΙΚΟΝΙΚΗΣ ΕΥΜΕΝΕΙΑΣ» ΣΤΟΥΣ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Από - ενοχοποίηση της χρήσης των χαμηλών γλωσσικών ποικιλιών

2. Εκδήλωση εμπιστοσύνης και συμπάθειας προς το μέσο/ φορέα του δημοσιογραφικού λόγου

3. Ο κίνδυνος του αποπροσανατολισμού υφίσταται όταν:

α. η αναβάθμιση των μαρτυριών των απλών πολιτών στη σφαίρα του δημοσίου,

β. η προβολή των δημοσίων προσώπων ως οικεία και προσαρμοσμένα στις συνήθειες των αποδεκτών,

γ. η εκδήλωση μιας ιδεολογικής συμπαράταξης με το κοινό,

δ. η απόδοση στο δημοσιογραφικό λόγο «μαγικών ιδιοτήτων»,

ε. η εγγραφή της υπονόμησης της ιεραρχίας,

ΔΕΝ συνιστούν ειλικρινή απόπειρα επαναπροσδιορισμού των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των πομπών και των αποδεκτών, αλλά έναν προσωρινό εικονικό επανασυσχετισμό οικειότητας, για ιδεολογικούς ή εμπορικούς λόγους.

4. Ο κίνδυνος μιας μη κριτικής ανάγνωσης των τηλεοπτικών κειμένων – ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΡΙΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΜΜΕ.

-
- ▶ Σοβαρή εξαίρεση, αποτελεί το διάστημα των 9 ετών επιβολής των «μνημονίων» στην Ελλάδα.
 - ▶ Η ιδεολογική σύμπλευση του φορέα του δημοσιογραφικού λόγου με το κοινό του υποχώρησε δραστικά.
 - ▶ Τα ΜΜΕ, ή μία μεγάλη μερίδα ΜΜΕ, λειτούργησαν ως μέσα επιβολής των τυραννικών οικονομικών μέτρων και ενοχοποίησης των αποδεκτών.
 - ▶ Η στάση εικονικής ευμένειας υποχώρησε ως πρακτική και ως γλωσσική κατασκευή, υπέρ της κατασκευής της συναίνεσης και της επιβολής, υπέρ της **παραγωγής της υπακοής**.

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΛΑΪΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

1. Παρακολούθησε την εξέλιξη συνολικά της γλώσσας από την καθαρεύουσα στη δημοτική
2. Επιδράσεις από αμερικάνικα στάνταρντς
3. Ως αντανάκλαση του ανοίγματος προς μεγαλύτερες μάζες τηλεθεατών/καταναλωτών
4. Ως αποτέλεσμα ωρίμανσης του τηλεοπτικού λόγου και ενηλικίωσης του μέσου της ιδιωτικής τηλεόρασης
5. Ως αποτέλεσμα της δημιουργίας της πρώτης γενιάς αμιγώς τηλεοπτικών δημοσιογράφων

6.Ο παράγοντας της τηλεθέασης/ Η προσαρμογή του λόγου βάσει του δείγματος των μετρήσεων

7.Ο ανταγωνισμός των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών

8.Η λαϊκή θεματολογία

9.Η φύση του τηλεοπτικού λόγου ως λόγος συνθηματικός

10. Η δημοσιογραφική λεξιπενία

▶ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ:

1. Η άμεση μετάδοση εύληπτων μηνυμάτων προς το τηλεοπτικό κοινό
2. Η εμφάνιση των φορέων του δημοσιογραφικού λόγου ως πρόσωπα φιλικά και οικεία προς το κοινό
3. Η άσκηση γοητείας στην κοινή γνώμη και ιδίως τα λαϊκά στρώματα
4. Η κολακεία του κοινού, η εξασφάλιση συμπάθειας ή εύνοιας από την πλευρά του στο πρόσωπο του δημοσιογράφου (με εξαίρεση το διάστημα του μνημονίου)
5. Η απόκρυψη της ομοιογένειας των ιδεών, αλλά και της αυστηρής οργάνωσης του μέσου και των συμφερόντων που αυτό εξυπηρετεί

-
- ▶ Κατά τα έτη 2009-2018 (επιβολή «μνημονιακών» μέτρων) η λαϊκή γλώσσα χρησιμοποιήθηκε για να ενοχοποιήσει τον λαό και να τον σφραγίσει με ένα αίσθημα κατωτερότητας.
 - ▶ Τα αίτια της κρίσης αποτυπώνονταν σε λαϊκή ή λαϊκότροπη γλώσσα, λ.χ. «*Μαζί τα φάγαμε*».
 - ▶ Απεναντίας για την περιγραφή των επιβαλλόμενων μέτρων, η γλώσσα γινόταν περισσότερο αριστοκρατική, επεξεργασμένη, κομψευμένη («*μνημόνιο*», «*αναδιάρταξη*», «*εκσυγχρονισμός*», «*εξυγίανση*», «*εξορθολογισμός*», «*εφεδρεία*», «*ελαστικοποίηση*» κ.ά.)

-
- ▶ Η ενασχόληση με τη γλωσσική μελέτη των πτυχών της οικονομικής κρίσης και της μνημονιακής πραγματικότητας στην Ελλάδα αποκαλύπτει:
 - ▶ μια συστηματική χρήση της γλώσσας του φόβου, που συγκροτήθηκε στη βάση ενός αφαιρετικού σχήματος, που υποστήριζε την εύκολη κατανομή των ρόλων (*roles and schemas*) και εδραζόταν σε πρωτογενείς αγωνίες του ανθρώπου.

-
- ▶ *Χρέος – Ασθένεια*
 - ▶ *Χρεωκοπημένη ελληνική κοινωνία – Ασθενής*
 - ▶ *Δανειστές, θεσμοί – Γιατρός*
 - ▶ *Οικονομικά μέτρα – Φάρμακο, Θεραπεία*

-
- ▶ Το χρέος απεικονίστηκε ως μία ασθένεια, επιδημία ή πάθηση η οποία δεν προσδιοριζόταν με σαφή και άμεσο τρόπο, αλλά αφηνόταν να εννοηθεί ότι είναι πολύ σοβαρή και μπορεί να οδηγήσει σε μία βαριά αναπηρία ή ακόμη και σε αιφνίδια απώλεια του αγαθού της ζωής.
 - ▶ Η χρεωκοπημένη ελληνική κοινωνία και ο κάθε πολίτης του ελληνικού κράτους, άλλοτε διαχωρίζονταν κι άλλοτε όχι.
 - ▶ Στις περιπτώσεις της γενίκευσης, ολόκληρη η κοινωνία ευθυνόταν για την αρρωστηματική κατάσταση στην οποία βρέθηκε, καθώς είχε προσβληθεί από μια υποτιθέμενη επιδημία ή λοίμωξη (κάτι το οποίο θα συνέβαινε εν πράγμασι λίγα χρόνια μετά, με την πανδημία του 2020!).

-
- ▶ Η μονάδα καλούνταν να πειστεί και να παραδεχθεί την κατωτερότητά της, στο πλαίσιο μιας εισβολής του ανώτερου έναντι του υποδεέστερου.
 - ▶ Ο τελευταίος δεν έχει άλλη επιλογή από το να φυσικοποιήσει την κατασκευή και να συμπεριφερθεί έχοντας επίγνωση της δυσχερούς θέσης στην οποία έχει περιπέσει.

Η αντιστοίχιση ήταν κοφτερή:

- ▶ Στον ασθενή/υπόχρεο αντιστοιχεί ο γιατρός/δανειστής ο οποίος προκειμένου να καταπολεμήσει το χρέος/ασθένεια, παρέχει με αποφασιστικότητα ή λανθάνοντα σαδισμό τα φάρμακα/θεραπεία που δεν είναι παρά τα σκληρά οικονομικά μέτρα, τα οποία ο ασθενής οφείλει να αποδεχτεί αδιαμαρτύρητα.
- ▶ Σε ορισμένες μόνον δομές εγγράφηκε αντιεξουσιαστική διάθεση και τάση αμφισβήτησης των επιλογών της πολιτικο – οικονομικής ελίτ σε βάρος της «μάζας».
- ▶ Επιπροσθέτως, επιδιώχθηκε η σαφής εγκατάσταση της ιδεολογικής άποψης ότι ο δανειζόμενος έχει το πρόβλημα ως επίνοσος και όχι το πολιτικό ή χρηματοπιστωτικό σύστημα και οι βλέψεις/στρατηγικές του.

- ▶ Η δια του φόβου διαμόρφωση της πειθούς και της αποδοχής ενσωμάτωσε ως πρακτική την ανάληψη ακόμη και έως την παιδική ηλικία των πασχόντων.
- ▶ Οι απεικονίσεις έγιναν στη βάση της μετωνυμικής σχέσης, δηλαδή αντικείμενο/ μέσο αντί για την ενέργεια ή πράξη/ αποτέλεσμα της χρήσης του μέσου.
- ▶ Επιπλέον, κατασκευή φόβου χωρίς ενοχοποίηση δεν νοείται.
- ▶ Ο βεβαρημένος και υπερδανεισμένος πολίτης προειδοποιήθηκε μέσα από έναν λόγο εξουσιαστικό και ηγεμονικό που επεδίωξε την επιβολή/υποτέλεια της σιωπής.
- ▶ Στιγματίστηκε για την υστέρησή του να αντιληφθεί ότι η λύση (του δράματος) θα εξασφαλιστεί μόνον εφόσον υιοθετηθούν τα προτεινόμενα από την πολιτικοοικονομική ελίτ, εσωτερικού και εξωτερικού.

Πανδημία και παλιές «πατέρες»

- ▶ Στην περίπτωση της υγειονομικής κρίσης, αναγνωρίζονται κοινά χαρακτηριστικά με την προηγούμενη, οικονομική κρίση.
- ▶ Η κάθε μονάδα, ως εν δυνάμει άρρωστη, κινδυνεύει εκτός από τη φυσική απειλή και τη βιολογική τρωτότητα, και από τον παράλληλο στιγματισμό ως υπόσταση που χρήζει προστασίας, θεραπείας και «σωτηρίας».
- ▶ Ερώτημα: Σε ποιο βαθμό ο ευάλωτος από μια πιθανή μόλυνση ενός φονικού ιού, διαθέτει τη δυνατότητα να επιμείνει στην υποστήριξη θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως τα δημοκρατικά; Σε ποιο βαθμό η υπαρκτή ευαλωτότητα παραπέμπει στην κατασκευή μιας αντίστοιχης υποτέλειας ή εξάρτησης;

Η νόσος τώρα:

Όσο δεν αναγνωρίζεται με σαφή και άμεσο τρόπο, αλλά εννοείται ότι είναι πολύ σοβαρή και μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε αιφνίδια απώλεια του αγαθού της ζωής, εμφανίζεται όλο και πιο επίφοβη.

Τα στοιχεία του άγνωστου υποκινούν άγχη, φόβους και αντανακλαστικά που ενδεχομένως έχουν την αναγωγή τους στη νηπιακή ηλικία του ανθρώπου. Η ένταση είναι και πάλι κλιμακούμενη.

Ο έμφοβος και πτοημένος πολίτης προειδοποιείται μέσα από έναν λόγο επικυριαρχικό και ηγεμονικό που επιδιώκει την επιβολή και την άμεση συμμόρφωση στα όσα του υποδεικνύονται και επιβάλλονται.

- ▶ Ωστόσο ο (πιθανός) ασθενής δεν ανταποκρίνεται πάντα με υπακοή.
- ▶ Οι κλίμακες της έντασης του λόγου με τον οποίο οι φορείς εξουσίας απευθύνονταν προς τη μάζα ήταν το λιγότερο υψηλές. «Ισχυρές» συστάσεις, «δραματικές» εκκλήσεις, «αυστηρές» οδηγίες.
- ▶ Η άμεση κατανόηση και συμμόρφωση σε οδηγίες που αφορούν στη ρύθμιση της συμπεριφοράς σε μία πρωτοφανή συνθήκη κρίσης συνδέεται ασφαλώς με το μέγεθος της ατομικής ευθύνης και σοβαρότητας του κάθε πολίτη.
- ▶ Θα μπορούσε να συσχετιστεί όμως και με άλλες παραμέτρους ή και εμπειρίες των παραληπτών κάθε κοινωνικού και δημόσιου λόγου.
- ▶ Μία από αυτές αφορά στη μακρά εμπειρία της εξοικείωσης και της κατανάλωσης «θεατρικών» λόγων, που έχουν συγκροτηθεί με στοιχεία υπερβολής και μεγαληγορίας.

▶ ΠΩΣ ΚΑΛΟΥΝΤΑΙ ΝΑ ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ ΟΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ

-Επιδίωξη εφαρμογής στην πράξη των θεμελιωδών αρχών του αυθεντικού κριτικού αλφαριθμητισμού (Cummins), προκειμένου να μειώνεται η παραπληροφόρηση, η κατήχηση και ο ιδεολογικός εμποτισμός

-Ο δημοσιογραφικός λόγος διαμεσολαβείται από τις μάζες των αποδεκτών, ως προϊόν που διεκδικεί τη λαϊκή απήχηση (εξαιρέση και πάλι τα «μνημονιακά» χρόνια)

-Συνειδητοποίηση της ισχύος της πολιτισμικής και κοινωνικής υπόστασης από την πλευρά των αναγνωστών/ακροατών/τηλεθεατών. Είναι όλοι τους εν δυνάμει συν – δημιουργοί του δημοσιογραφικού λόγου.

Η εκπαίδευση στη γλώσσα των αβεβαιοτήτων.

Όχι στη γλώσσα «νόμου και τάξης»

- ▶ Σε εποχές διαρκώς εξελισσόμενων μεταβολών, η εστίαση στη διεκδίκηση λιγότερο ηγεμονικών και επιβλητικών κειμένων δεν μπορεί παρά να συνδέεται με πρακτικές που επιδιώκουν τη μείωση του σωβινισμού και του ρατσισμού. Κατά το διάστημα 2016-17, ως εμπειρογνώμων (Local Expert Committee) με ειδίκευση στη γλώσσα των ΜΜΕ, στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα της ΕΡΤ Α.Ε. «Respect Words», εργάστηκα στο πλαίσιο μιας ομάδας, για τον διαμοιρασμό καλών πρακτικών για την αντιμετώπιση της ρητορικής του μίσους στα ευρωπαϊκά ΜΜΕ.

-
- ▶ Στον κώδικα δεοντολογίας που συντάχθηκε, ως πρώτη και σημαντικότερη πρακτική συστήσαμε τότε την «προσεκτική χρήση της γλώσσας», τονίζοντας ότι οι διαμορφωτές της οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τις ιδεολογίες και τους συνειρμούς πίσω από τις λέξεις. Προτάθηκαν η αποφυγή της γλώσσας της υπερβολής, της υπεραπλούστευσης, των προκαταλήψεων και της ποινικοποίησης, αλλά και της ένταξης των λόγων σε «αποδεκτές αφηγήσεις».

-
- ▶ Διατυπώθηκε η προτροπή για έλεγχο και μετριασμό της άκριτης αναπαραγωγής στερεοτυπικών στάσεων, για μια ολιστική και εν πολλοίς ανθρωπιστική πλαισίωση των θεμάτων, τα οποία δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πάντα ως θέματα «νόμου και τάξης». Προσοχή συστήθηκε και στη χρήση της λανθασμένης ορολογίας, αλλά και στον σεβασμό της ιδιωτικότητας των ανθρώπων των ευπαθών ομάδων, κ.ά. (Respect Words, 2018).

Ως προς τους παραλήπτες, ο δρόμος της εκπαίδευσης είναι ακόμη μακρύς. Από τον καλό και αγαθό αναγνώστη, η μετάβαση στον κριτικό παραλήπτη, δεν αρκεί. Κατά τη γνώμη μου απαιτείται εκπαίδευση από το Νηπιαγωγείο στην πεποίθηση ότι η κάθε μονάδα, εντός κι εκτός των συλλογικοτήτων,

- ▶ α. είναι ικανή να επιτυγχάνει αλλαγές ξεκινώντας από τον μικρόκοσμό της, τα λίγα τετραγωνικά μέτρα ολόγυρά της, και
- ▶ β. θα μπορεί να ανταπεξέρχεται με ευελιξία και χωρίς αγκυλώσεις στις δραστικές αλλαγές. Το μεγαλύτερο αντίδοτο σε κάθε «φοβογλώσσα» είναι η ψυχραιμία, η ανθεκτικότητα και η διαρκής αναζήτηση κάθε αντίδοτου που συνδέεται με τον πολιτισμό. Γιατί τελικά το ζήτημα δεν είναι απλά να αντιδράς, αλλά κυρίως να ανταποκρίνεσαι στην πρόκληση.

► Ορισμένα συμπεράσματα

ΟΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ: Διαπιστώνουν την ύπαρξη περιορισμών για την ανάπτυξη μιας ουσιαστικής σχέσης αλληλεπίδρασης με τα παντοδύναμα ΜΜΕ.

ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ: Αντιδρούν στην υπερβολική προσαρμογή με βάση το εκάστοτε δείγμα των μετρήσεων τηλεθέασης. Ή συντάσσονται με τη «γραμμή» της ιδιοκτησίας.

ΣΤΡΕΒΛΩΣΗ του συστήματος επικοινωνίας/ ενημέρωσης στο βωμό των οικονομικών συμφερόντων και των πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Για την ουσιαστική ένταξη των πρακτικών του κριτικού γραμματισμού στη σχολική πράξη προϋποτίθεται, πέραν της διαρκούς εξοικείωσης των εκπαιδευτικών με τις αρχές του κριτικού γραμματισμού και των πολυγραμματισμών, η αποκάλυψη στους εμπυχους συντελεστές της εκπαιδευτικής διαδικασίας των γλωσσικών τρόπων κατασκευής της στάσης εικονικής ευμένειας.

Η στάση αυτή συγκροτείται μέσω:

- ▶ της χρήσης κάθετων και οριζόντιων παραλλαγών και διαφοροποιήσεων της γλώσσας (διαλεκτικά στοιχεία),
- ▶ της αναβάθμισης και προβολής του ιδιωτικού/οικιακού στοιχείου στη δημόσια σφαίρα,
- ▶ της ρητής και υπόρρητης έκφρασης της ιδεολογίας της αμφισβήτησης και της έκφρασης συμπαρατάξης από την πλευρά των φορέων του λόγου με το κοινό,
- ▶ της απεικόνισης του συναισθήματος στον δημόσιο λόγο, αλλά και
- ▶ της προβολής μιας λαϊκής θεματολογίας που ενδιαφέρει τα πλατιά χαμηλά και μικρομεσαία κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

Η δειξη και επισήμανση των προαναφερθέντων γλωσσικών τρόπων κατασκευής και συγκρότησης της στάσης απατηλής ευμένειας, που διατρέχει αρκετά είδη κοινωνικών λόγων, μπορεί να ευαισθητοποιήσει γλωσσικά και ιδεολογικά τον μαθητή:

- ▶ στην εμφάνιση της κριτικής σκέψης,
- ▶ στη διεκδίκηση της ανατροφοδοτικής λειτουργίας του λόγου και γενικά
- ▶ στην προσπάθεια να εξελιχθεί από έναν ώριμο και κριτικό αναγνώστη σε έναν δρώντα παίκτη της δημόσιας σφαίρας που θα νιώθει δυνατός και ασφαλής ότι μπορεί να επιφέρει αλλαγές στον μικρόκοσμό του αλλά και στα δημόσια πράγματα που τον αφορούν.

-
- ▶ Για την υπηρετήση αυτού του στόχου και στο πλαίσιο της σύγχρονης εκπαιδευτικής γλωσσικής πραγματικότητας, μπορούν να χρησιμοποιηθούν μέσα στη σχολική τάξη, πέραν των λογοτεχνικών κειμένων που επιλέγει να προσφέρει για ανάγνωση και σχολιασμό ο εκπαιδευτικός, και αυθεντικό υλικό από τη δεξαμενή των δημοσιογραφικών κειμένων.
 - ▶ Ο εκπαιδευτικός καλείται να ανταποκρίνεται με ευελιξία, προσαρμοστικότητα και διάθεση για μετασχηματισμούς, κάθε φορά στα διαφορετικά γλωσσικά περιβάλλοντα του κοινωνικού και διαπροσωπικού γίνεσθαι των μαθητών.

Και για το τέλος, κάτι πολύ πιο προσωπικό:

Συνειδητοποιώ με τρόπο ότι είναι σχεδόν αδύνατο να συγγράψει κανείς με μία ψυχραιμία για ένα σπουδαίο γεγονός ή τρέχουσα περίοδο, καθώς οι καταγιστικές ανατροπές της θεματικής ατζέντας, ειδικά εάν πρόκειται για γλωσσικές αποτυπώσεις, είναι διαρκείς. Μοιάζει να επιχειρεί να στρώσει ένα τραπεζομάνδηλο ενώ φυσούν γύρω του θυελλώδεις άνεμοι.

Η γλώσσα ασθμαίνει πλέον να περιγράψει και να αναπαραστήσει εναλλασσόμενες σκληρές πραγματικότητες, για την ακρίβεια βάρβαρες ή ανοίκειες. Τη στιγμή που χρειαζόμαστε ονόματα να περιγράψουμε καινούριες καταστάσεις, διαπιστώνουμε ότι χρειαζόμαστε περισσότερα ονόματα για να μιλήσουμε για πρώην «πράγματα», που σείονται ή αποσυναρμολογούνται μπροστά σε ασυμμετρίες και μετακινούνται ασταμάτητα.

-
- ▶ Έτσι τη στιγμή που γράφονταν αυτές οι γραμμές, σκληρές χάους εξελίσσονταν στην Ουάσιγκτον, μετά την εισβολή των οπαδών του Ντόναλντ Τραμπ στο Καπιτώλιο και επιβαλλόταν μία νέα απαγόρευση κυκλοφορίας, αυτή τη φορά όχι για την πρόληψη της διασποράς του κορονοϊού, αλλά λόγω της υπαγωγής της αμερικανικής πρωτεύουσας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Ας είναι.

- ▶ Θα δεχθώ ως καταπραϋντική συνθήκη εμπύχωσης, αυτό που γράφει ο Jurgen Buchmann μιλώντας για την αλχημεία της αμφιβολίας και τη μεταμόρφωση κάθε πρότασης σε πειστήριο προδοσίας:
- ▶ «Για τους κατοίκους αυτής της περιοχής πρέπει να ειπωθεί ότι δεν διαθέτουν καμία δική τους γλώσσα. Αντί για αυτή, μαθαίνουν με ζήλο τη γλώσσα του εκάστοτε Αφέντη τους, που αλλάζει συχνά, επειδή η επαρχία αποτελεί αντικείμενο νέων διαρκώς κατακτήσεων».
- ▶ Άλλωστε, σύμφωνα με μία μαρτυρία, στα αραβικά κάθε λέξη έχει τέσσερις διαφορετικές σημασίες:

«Χαρακτηρίζει καταρχάς ένα πράγμα, κατόπιν το αντίθετό του, επιπροσθέτως κάτι που έχει να κάνει με τις καμήλες, και τέλος μία χυδαιότητα».

Δάσκαλος ο οποίος επιστρέφει στο σπίτι του χωρίς να έχει μάθει από τους μαθητές του, είναι ένας στείρος δάσκαλος.

Αδημονώ για τις ερωτήσεις σας και τις σκέψεις σας...

Νικολέττα Τσιτσανούδη - Μαλλίδη